

UNIVERSITATEA “OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT

**PREOȚIA SACRAMENTALĂ ÎN CONSTITUȚIA ȘI
LUCRAREA TEANDRICĂ A BISERICII**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PR. PROF. DR. DUMITRU RADU

SUSȚINĂTOR:

DRD. STOIAN M. MIHAI-SEBASTIAN

CONSTANȚA 2009

CUPRINS

INTRODUCERE

1. Perspective teologice asupra Preoției

PARTEA I

PREMISELE PREOȚIEI SACRAMENTALE

CAP.I. SLUJIREA PREOȚEASCĂ ÎN VECHIUL TESTAMENT

I.1. Preoția lui Hristos după rânduiala lui Melchisedec.

CAP.II. MÂNTUITORUL HRISTOS – ADEVĂRATUL ȘI UNICUL ARHIEREU ÎN VEAC

PARTEA II

PREOȚIA SACRAMENTALĂ ÎN CONSTITUȚIA TEANDRICĂ A BISERICII

CAP.I. PREOȚIA ȘI ARHIERIA LUI HRISTOS – IZVOR AL PREOȚIEI SACRAMENTALE.

I.1. Arhieria Mântuitorului Hristos, izvorul, temelia și sursa de putere a preoției sacramentale în Biserică.

I.2. Apostolat și episcopat.

I.3. Succesiunea apostolică.

I.3.1. Apostolatul-instituție specifică perioadei apostolice.

I.3.2. Alegerea și misiunea celor 70 de ucenici.

I.3.3. Temeiuri scripturistice.

I.3.4. Temeiuri patristice.

CAP.II. INSTITUIREA PREOȚIEI SACRAMENTALE.

II.1. Cincizecimea, momentul primirii puterii totale a preoției sacramentale.

II.2. Temeiuri scripturistice ale preoției sacramentale.

CAP.III. ROLUL PREOȚIEI SLUJITOARE ÎN MENȚINEREA UNITĂȚII BISERICII

CAP.IV. MEMBRII IERARHIEI SACRAMENTALE

IV.1. Diaconii.

IV.2. Preoții.

IV.2.1. Pregătirea, alegerea și Hirotonirea preoților.

IV.3. Episcopii.

PARTEA III

SACRAMENTALITATEA PREOȚIEI ȘI LUCRAREA DUHULUI SFÂNT ÎN BISERICĂ

CAP.I. HARUL ȘI HARISMELE ÎN BISERICĂ

I.1. Har special și natura slujitoare.

I.2. Har, credință și fapte bune.

CAP.II. PREOȚIE OBȘTEASCĂ ȘI PREOȚIE SACRAMENTALĂ

II.1. Preoția specială.

II.2. Preoția generală.

CAP.III. EUHARISTIA CA JERTFĂ A BISERICII

III.1. Preoție și jertfă

CAP.IV. CARACTERUL COMUNITAR AL PREOȚIEI

IV.1. Preoție și eclezialitate.

IV.2. Raportul dintre propovăduirea cuvântului și lucrarea sacramentală în Biserica ortodoxă

CAP.V. PREOTUL ÎN SLUJBA SFINȚIRII ȘI MÂNTUIRII OMULUI

PARTEA IV

CARACTERUL ESCHATOLOGIC AL PREOȚIEI

CAP.I. RESPONSABILITATEA SLUJIRII PREOȚEȘTI

CAP.II. VEȘNICIA JERTFEI LUI HRISTOS

CAP.III. SLUJIREA PREOȚEASCĂ PENTRU BISERICĂ ȘI PENTRU LUME

CAP.IV. MISIUNEA BISERICII ASTĂZI

IV.1. Dinamizarea comunității ecleziale

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ABREVIERI

Biserica, în calitatea ei de comuniune și comunitate a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, este o comunitate sobornicească sacramentală ca iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu (I Corinteni IV, 1), așezați de Hristos însuși prin Duhul Său (Ioan XX, 22-23; XV, 16; Evrei V, 4), în ea, și pentru ea (Fapte XX, 28).

Tot ce se săvârșește în Biserică cu puterea Duhului Sfânt, dăruit ei de Hristos, este săvârșit de întreaga Biserică, atât pentru ea însăși, cât și pentru fiecare mădular în parte al ei. Dar nu există Biserică fără episcop, căci acesta aparține Bisericii, iar Biserica cuprinde și pe episcop, preot și diacon. Așa-zisul ministeriu sau sacerdoțiu comun al credincioșilor ca mădulare ale Bisericii, implică cu necesitate ministeriul sacramental distinct al episcopatului care ține de ființa Bisericii și este pentru Biserică, lucrând în ea și împreună cu ea, fără să-și aibă obârșia în cel al credincioșilor, ci izvorând direct din preoția sau artileria lui Hristos, Capul Bisericii.

Membrii ierarhiei bisericești sacramentale fac parte din comunitatea generală a Bisericii, împreună cu toți membrii Bisericii, fiindcă și ei înșiși sunt membri ai Bisericii care au trebuință de mântuire străduindu-se, în acest scop, pentru sfințirea și desăvârșirea lor proprie, între ierarhia sacramentală și comuniunea generală a mădularelor Trupului lui Hristos, Biserica este o relație și o comuniune ontologică în care pulsează și lucrează același Duh Sfânt, sau Hristos în Duhul Sfânt, prin Tainele Bisericii.

Prin instituirea ei divină și prin lucrare, Preoția sacramentală ține de ființa Bisericii și o exprimă. Căci unde nu este Preoție sacramentală, nu este nici "ecclesia", deoarece Biserica este o comunitate sacramentală cu iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu, așezați de Hristos însuși prin Duhul Său.

Se știe că în fiecare Taină, Hristos se dăruiește printr-o lucrare a Sa celor ce se împărtășesc de ele, cred, se curăță, de păcate și cresc în El, iar în Taina Euharistiei El se dăruiește cu însuși Trupul și Sângele Său pline de Duhul Sfânt. Dar fiind nevăzut și voind să ne dăruiască totuși harul Său și mai ales Trupul și Sângele Său, în chip văzut, spre unire și mai deplină cu El și creștere în El, Hristos "trebuie să se dăruiască Bisericii și mădularelor ei prin persoane văzute. Pe aceste persoane le alege și le sfințește El însuși prin Taina hirotoniei. Astfel, dacă în celelalte Taine Hristos e primit ca cel ce se dăruiește prin preot, în Taina Hirotoniei se leagă ca subiect ce ni se dăruiește în chip nevăzut de o persoană umană, pe care consacrand-o ca preot sau episcop, face văzută dăruirea Sa către

noi, prin celelalte Taine. Dacă celelalte Taine reprezintă mijloacele văzute prin care preotul ne mijlocește o putere din cele date nouă de Hristos sau însuși Trupul și Sângele Lui, preoția califică însăși persoana văzută care împlinește aceste mijloace prin care Hristos dăruiește puterile Sale sau Trupul și Sângele Său prin acele Taine”¹. Fără un subiect uman, care să-L reprezinte pe Hristos ca persoană, în chip văzut, prin puterea Duhului Sfânt dată lui în Taina Hirotoniei în Biserică, și pe care El însuși o invocă cu fiecare Taină și slujbă să coboare și de sus asupra Bisericii întregi și asupra lui personal, Hristos nu ne-ar putea împărtăși ca persoană, în Duhul Lui, darurile Sale, sau nu s-ar putea dărui pe Sine însuși în celelalte Taine, ca prin mijloace văzute. El ni s-ar împărtăși numai în chip nevăzut. “Dar aceasta ne-ar menține fără ieșire în nesiguranță dacă Hristos ni s-a dăruit în mod real, sau suntem robii unor iluzii subiective; nu am avea trăirea lui Hristos ca subiect deosebit de noi în persoana preotului care ne întâmpină în numele Lui. În orice caz, aceasta ar menține un individualism de nedepășit care ar destrăma orice unitate de credință și chiar scopul și siguranța unei revelații reale, a unui fapt real al mântuirii în Hristos. De aceea, de preoție atâră Biserica și mântuirea în Hristos”². Căci dacă prin Botez, Mirungere și Euharistie, Biserica este nu numai condiție, ci și rezultat al Tainelor, prin Taina Hirotoniei se evidențiază în mod pregnant, condiționarea tuturor Tainelor de către Biserică, determinarea lor ecleziologică, precum și condiționarea propovăduirii, mântuitoare a Cuvântului lui Dumnezeu și a conducerii credincioșilor pe calea mântuirii în Hristos ca mădulare ale Bisericii Lui.

Preoția este pentru comunitatea omenească în comuniune cu Dumnezeu. Slujirea preoțească din Biserică este o temă ce trebuie tratată din punct de vedere al comuniunii concrete bisericesti pe care o generează și o întreține preoția. În momentul în care teologii ortodocși pun slujirea preoțească în relație directă cu Teologia trinitară și cu persoana lui Iisus Hristos țin cont de următoarele principii tipice pentru Teologia și Tradiția răsăriteană: în Biserică nu există o altă preoție decât preoția lui Iisus Hristos. Catolicii și protestanții sprijină și ei această afirmație în ultima vreme, care se întemeiază pe teologia Noului Testament. În Noul Testament nu se află nici o denumire preoțească care să nu fi fost pusă de Biserică primară pe seama lui Iisus Hristos. Astfel Hristos este Apostolul

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1978, pp. 143-144.

² Idem, p. 144.

(Evrei V, 6; VIII, 4; X, 21; II, 17), este episcopul (I Petru II, 25; V, 4; Evrei XIII, 13), este diaconul (Romani XV, 8; Luca XXII, 27). Realitatea cu care este privit acest lucru în Răsărit nu mai lasă loc apariției dilemei între *opus operatis* și *ex opere operato* și orice încercare de a include o separare între preoția lui Hristos și a Bisericii se dovedește a fi irelevantă.

Din Teologia Sfinților Părinți avem identificarea preoției bisericești cu Preoția lui Hristos și își găsește expresie concretă în celebrarea Sfintei Euharistii, unde Hristos nu este numai Acela care se jertfește și care primește jertfa, ci și Cel care aduce jertfa.³

Identificarea slujirii preoțești a Bisericii cu a lui Hristos este posibilă numai dacă vedem Hristologia condiționată pnevmatologic.⁴ Tatăl este Cel care trimite pe Fiul să împlinească și să realizeze planul veșnic al Sfintei Treimi de a atrage pe om și creația în unire cu însăși viața Sa. Hristos nu poate fi separat de Sfântul Duh având în vedere că el S-a născut din Fecioară (Matei I, 20), a slujit pe pământ (Luca IV, 13-14), dar mai ales pentru că El, prin Duhul, slujește și acum acestui plan veșnic al lui Dumnezeu cu creștia în Biserică. Ceea ce face Duhul prin slujirea preoțească este tocmai să zidească *aici și acum* Trupul lui Hristos prin faptul că realizează acum Preoția lui Hristos ca Preoție a Bisericii.⁵ Din acest motiv identificarea preoției bisericești cu a lui Hristos trebuie să se vadă în termeni soteriologici care au implicații adânci, antropologice și cosmologice. Înțeleasă în termeni de soteriologie, și nu de ontologie sau funcționalitate, preoția bisericească realizează aici și acum însăși opera de mântuire a lui Iisus Hristos. Și întrucât în Ortodoxie nu se poate detașa Opera mântuitoare de Persoana și de prezența însăși a Aceluia care mântuiește, identificarea preoției bisericești cu Preoția lui Hristos poate să fie gândită în întregime într-un mod realist, fără pericolul unei rătăcirii ontologice, deoarece în Răsăritul creștin Hristos este înțeles și trăit în continuarea actelor Sale mântuitoare.⁶

Sfânta Biserică se află într-o continuă înaintare spre înviere, hrănită de Sfințenia, Dumnezeirea și învierea lui Hristos, întrucât Îl are în ea pe El ca ipostas divin întrupat, ca

³ Vezi Liturghierul Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1935, p. 139. „... că tu ești Cel ce aduci și Cel ce te aduci, Cel ce primești și Cel ce Te împarți, Hristoase Dumnezeul nostru...”

⁴ Pr. Dr. Ion Stoica, *Preoția, Hirotonia și succesiunea apostolică în lumina teologiei ortodoxe*, Edit. Macarie, Târgoviște, 2005, p. 6.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ *Ibidem*, p. 7.

trup ipostaziat în Dumnezeu, Jertfit și înviat o dată pentru toți, iradiind din El puterea de jertfă și puterea de a urca spre înviere. Totodată, Hristos este prezent în Biserica Sa până la sfârșitul veacului, în toate zilele (Matei XXVIII, 20), ca Împăratul care, conducând Biserica din slavă în slavă la mântuire, este El însuși *Calea*; ca Învățătorul care, identificându-se cu învățătura Sa, este El însuși *Adevărul*; ca Arhiepiscopul care, oferindu-se pe Sine ca Jertfă permanentă, pentru Viața lumii, este El însuși *Viața*.

În calitatea de Cap al Bisericii, Mântuitorul Hristos, este în continuarea actelor Sale mântuitoare, adică în exercitarea întregii Sale slujiri în Biserică și pentru Biserică, în această calitate, Hristos reprezintă nu numai centrul umanității ce îndumnezeiește și unește, ci și o prezență permanentă a întregii slujiri mântuitoare până la a doua Sa venire. Permanent El ne conduce spre mântuire, ne luminează pentru primirea adevărului și ne sfințește și transfigurează viața prin Jertfa Sa mântuitoare.

În calitatea de Cuvânt al lui Dumnezeu întrupat, Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat și Om adevărat, realizează prin lucrarea Sa în Duhul Sfânt, în Biserică și pentru Biserică, un dialog al iubirii nepieritoare între Dumnezeu și om și o chemare permanentă la primirea adevărului dumnezeiesc care eliberează și unește. Relația dintre Hristos și Biserica Sa devine astfel, una dinamică, plină de responsabilitate ce decurge din dialogul progresiv de înaintare a Bisericii spre starea lui de înviere. Acest dialog cuprinde Biserica în calitatea sa de parteneră a iubirii veșnice, precum și pe fiecare membru al ei în parte, chemat să-și valorifice libertatea sa, în comuniunea cu Hristos Cel înviat.⁷ Prin Arhieria Sa veșnică, în Biserică și pentru Biserică. Hristos se aduce pe Sine Tatălui, ca Jertfă pentru noi, ne cuprinde și pe noi tainic ca jertfe de bună voie, bineplăcute, în Jertfa sa, făcându-ne apți să ne împărtășim astfel, din puterea ce iradiază din Trupul Său jertfit. Sublimitatea Jertfei Sale constă în faptul că El este permanent prezent în continuitatea actelor Sale mântuitoare. Jertfa Sa este în continuă aducere pentru viața și mântuirea lumii precum și în identitatea dintre Jertfitor și Jertfă. El este într-o continuă dăruire de Sine spre împlinirea voii celui căruia I S-a dăruit⁸ și dragoste mai mare ca aceasta nu există, întrucât mijlocește neâncetat intrarea noastră la Dumnezeu Tatăl, prin starea Sa de dăruire totală față de El, Hristos este Arhiepiscopul veșnic. El ne cuprinde în slujirea Sa

⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Staniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, vol. II, București, 1978, pp. 229, 230

⁸ *Ibidem*, p. 233.

arhierescă, în relația de iubire veșnică cu Tatăl, eliberându-ne de povara singurătății și a egoismului, făcându-ne parteneri ai Tatălui, ai iubirii infinite, prin Hristos, în Duhul Sfânt.⁹ Și de aceea putem spune că în Biserică nu există o altă preoție în afară de Preoția lui Hristos ce se exercită ca preoție a Bisericii.

În **partea întâi** voi prezenta premisele preoției sacramentale prin prisma slujirii preoțești din Vechiul Testament și nu numai. Voi explica pe larg diferența dintre preoția Vechiul Testament și cea a Noului Testament. Se întrevede preoția lui Hristos după rânduiala lui Melchisedec. Continuând pe aceeași linie, **partea a doua** a acestei lucrări își propune să prezinte arhieria lui Hristos ca izvor, temelie și sursă de putere a preoției sacramentale. Totodată succesiunea apostolică ocupă un loc important în înțelegerea preoției sacramentale în constituția teandrică a Bisericii. Se clarifică faptul că la Cincizecime Apostolii primesc puterea totală în lucrarea preoției sacramentale.

Opera mântuitoare a Domnului Hristos trebuia să continue în lume „până la sfârșitul veacului” (Matei XXVIII, 20). De aceea, a înființat El acea societate divino-umană numită Biserica, ce cuprinde pe toți credincioșii care cred în El, dându-i de conducători pe Apostolii Săi, care la rândul lor urmau să-și lase continuatori ierarhia bisericească.

Preoția Bisericii, ca Preoție a lui Hristos permanentizată în timp și spațiu este totodată și organul Duhului Sfânt în economia harului divin. Hristos a întemeiat Biserica drept organism teandric ale cărui mădulare participă sacramental la Trupul și Sângele Său în Duhul Sfânt. De altfel, este binecunoscută afirmația Sfinților Părinți conform căreia orice lucrare desăvârșită pentru om în special și pentru lumea recapitulată în el, se pogoară de sus, de la Părintele luminilor, prin Fiul - Lumina Lumii, în Duhul Sfânt, luminătorul întregii făpturi. De aceea în **partea a treia** evidențiez sacramentalitatea preoției și lucrarea Duhului Sfânt în Biserică.

Prin Sfințire sau Hirotonire, preotul este pus în slujba lui Dumnezeu și a comunității, adică este consacrat organ și chip văzut al lui Hristos pentru săvârșirea celorlalte Taine, în timp ce episcopul este organul și chipul văzut al lui Hristos pentru sfințirea și hirotonirea celorlalți membri ai ierarhiei sacramentale prin care el, Hristos,

⁹ *Ibidem*, p. 235.

săvârșește celelalte Taine. Episcopul este, astfel, element unificator al comunității ecleziale prin faptul că acțiunea lui consacră preoții care se raportează la el ca la centrul lor unic, aflat în comuniune deplină cu ceilalți episcopi părtași ai aceleiași Arhierii a lui Hristos.¹⁰ Plecând de la acestea din urmă în **partea a patra** voi analiza slujirea preoțească pentru Biserică și lume.

¹⁰ Pr. Prof. D. Staniloae, *Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității*, în „S.T.”, an XXI, nr. 3 – 4, 1970, p. 170.

BIBLIOGRAFIE

I. TEXTE BIBLICE

- 1) *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1993.
- 2) *Biblia sau Testamentul cel nou*, Tomul V, al lui Barbu Dimitrie Știrbei, cu binecuvântarea I.P.S. Filotei, Tipografia Sfintei Episcopii a Buzăului, 1856.
- 3) *Noul Testament*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1972.

II. AUTORI PATRISTICI

- 1) **Sfântul Ambrozie de Milano**, *Sacramentele (Despre Sfintele Taine)* Ref. 1338-1339, A.D. 390, în *Credința Părinților din vechime*, vol. 1, trad. W.A. Jurgens sau “De mysteriis” (*Despre Sfintele Taine*), traducere Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, în colaborare cu Prof. Gh. Voiușa, în “*Studii Teologice*”, an 1965, nr. 5-6.
- 2) **Sfântul Atanasie cel Mare**, *Cuvântul al doilea împotriva arienilor*, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Colecția „Părinți și Scriitori bisericești”, vol. XV, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.
- 3) **Sfântul Chiril din Alexandria**, *Închinare în Duh și Adevăr*, cartea X; P. G.,

- 4) **Sfântul Chiril al Alexandriei**, *Glafirele*, P.G., LXIX, col. 507.
- 5) **Idem**, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, P.G., LXXIV, col. 709.
- 6) **Idem**, *Despre Sfânta Treime*, P. G., LXXV, col. 1148-1189.
- 7) **Idem**, *Despre închinarea în Duh și adevăr*, P. G., LXVIII, col. 133-1126.
- 8) **Sfântul Chiril al Ierusalimului**, *Catehezele*, P. G., XXXIII, col. 331-1128.
- 9) **Clement Romanul**, *Epistola către corinteni, Omilie, numită a doua Epistolă către Corinteni*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, introducere, note și indicii de Pr. Prof. D. Fecioru în col. P.S.B., nr. 1, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1979.
- 10) **Eusebiu de Cezareea**, *Erm. la Ps. 88, 35*, P. G., XXIII, col. 1104.
- 11) **Sfântul Grigorie al Nyssei**, *Despre rugăciunea domnească*, Cuvântul I, trad. de Pr. Prof. D. Staniloae și Pr. Ioan Buga, în vol. *Sfântul Grigore de Nyssa. Scrieri, partea întâi*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1982.
- 12) **Sfântul Gorigie de Nazianz**, *Logos A` (Oratio I-a)*, Migne, P. G., t. 35, col. 397 C.
- 13) **Idem**, *Logos B` (Apologia pentru fuga în Pont sau Tratatul despre preoție)*, Migne, P. G., t. 35, col. 425 B-C.
- 14) **Idem**, *op. cit.*, Migne, P. G., t. 48, col. 633.
- 15) **Sfântul Ignatie al Antiohiei**, *Scrisorile*, P. G., V, col. 643-872.
- 16) **Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, traducere de Pr. D. Fecioru, Editura Scripta, București, 1993.
- 17) **Idem**, *Expunere asupra credinței ortodoxe*, P. G., XVIV, col. 789-1128.
- 18) **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilia a XXXII-a I Corinteni*, trad. de Teodosie Athanasiu, București, 1908.
- 19) **Idem**, *Despre preoție*, VI, trad. D. Fecioru, în rev. „B. O. R.”, An LXXV (1957), nr.10.
- 20) **Idem**, *Tratat despre Preoție*, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., Bucuresti, 1998, cartea a III-a cap. IV.

- 21) **Idem**, *Omilia a XIV-a la Faptele Apostolilor*, 2, P.G., LX, col. 114-115.
- 22) **Idem**, *Omilia I la II Timotei*, trad. de Arhiereu Teodosie Ploieșteanu, București, 1911.
- 23) **Idem**, *Omilia la Facere*, trad. Pr. D. Feciorul în P.S.B. nr. 21, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1987.
- 24) **Idem**, *Omilia VII la Epistola II Tim.*, P. G., LXII, col. 637.
- 25) **Idem**, *Dascălul pocăinței - Omilii și cuvântări*, Edit. Sf. Episcopii a Râmnicului Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, 1996.
- 26) **Idem**, *Comentar la Epistola către Efeseni*, P. G., LXII, col. 9-176.
- 27) **Idem**, *Comentar la Epistola către Coloseni*, P. G., LXII, col. 299-392.
- 28) **Idem**, *Comentar la Ioan*, P. G., LIX, col. 23-766.
- 29) **Idem**, *Despre Cincizecime*, P. G., L, col. 463-470.
- 30) **Sfântul Ioan Hrisostom**, *Omilia I. De cruce et latrone*, P. G., XLIX, col. 399-400.
- 31) **Idem**, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, P. G., LIX, col. 471.
- 32) **Idem**, *Omilia XIII, Comentar la Fapte*, P. G., LX, col. 116.
- 33) **Idem**, *Comentariu la Epistola întâi către Tesaloniceni*, P. G., LXII, col. 456.
- 34) **Sfântul Irineu**, *Împotriva ereziilor*, P. G., VII, col. 437-1224.
- 35) **Sfântul Maxim Mărturisitorul**, *Ambigua*, în P.S.B. 80, Traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Staniloae, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1983.
- 36) **Idem**, *Mystagogia*, P. G., XCI, col. 1032-1417.
- 37) **Origen**, *Comentar la Matei*, P. G., XIII, col. 1085-1181.
- 38) **Sfântul Simeon Noul teolog**, *Întâia cuvântare morală*, în Filocalia nr. VI, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1977.
- 39) **Teofilact al Bulgariei**, *Explicarea Epistolei către Evrei*, P.G., CXXV, col. 268.
- 40) **Teofil al Antiohiei**, *Către Autolic*, P. G., VI, col. 1023-1168.
- 41) **Sfântul Vasile cel Mare**, *Scrieri Partea I, Omilii la Hexaimeron, Omilii la*

Psalmi, Omilii și cuvântări, traducere Pr. Prof. D. Fecioru, în colecția P.S.B., nr. 17, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1986.

- 42) **Idem**, *Scrieri Partea a II-a, Asceticele*, traducere Pr. Prof. Iorgu D. Ivan, în colecția P.S.B., nr. 18, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1989.
- 43) **Idem**, *Scrieri Partea a III-a Despre Sfântul Duh, Corespondențe*, traducere Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. T. Bodogae în colecția P.S.B., nr.12, Edit.I.B.M. al B.O.R., București, 1988.
- 44) **Idem**, *Contre d'Eunome, Sources Chretienne*, Traductions et notes de Bernard Seboie s.j. Tom.I et II, Les Editions du Cerf, Paris, 29, 1982.

III. TEXTE: LITURGICE, TRADUCERI ȘI MĂRTURISIRI DE CREDINȚĂ

- 1) *Liturghier*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1995, și edit. București 2000.
- 2) *Penticostar*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București 1999.
- 3) *Catehism ortodox*, Edit. Harisma, București, 1992.
- 4) *Orologhion*, ediția a IV-a, Tipografia Seminarului Arhidiecezan Blaj, 1934.
- 5) *Sbornicul*, vol. I, Alba Iulia, 1993.

IV. CĂRȚI, STUDII ȘI ARTICOLE

- 1) **Affanassieff, Nicolae**, *L'Eglise du Saint-Esprit*, Traduit du russe par Marianne Drobot. Prefeces de Dom. O. Rousseau, Paris, Les Editions de Cerf, 1975.

- 2) **Andrușos, Hristos**, *Dogmatica*, traducere de Pr.Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930.
- 3) **Anton, Dumitru**, *Culturi eleeate și culturi heracleitice*, Edit. Cartea Românească, București, 1987.
- 4) **Antonie, Mitropolit al Surojului**, *Bucuria Pocăinței*, traducere din rusește de Mihai Costiș, cu un cuvânt înainte de Protos. Savatie Baștovoi, Editura Marineasa, Timișoara, 2005.
- 5) **Allmen, Prof. Von. J.J.**, *Le Saint Esprit et le culte*, în *Revue de Théologie et de Philosophie*, Lausanne, 1958.
- 6) **Arion, Pr. Porf. Dr., Leon**, *50 de omilii la Sfânta Evanghelie după Ioan*, Edit. ASA., București, 2006.
- 7) **Avramescu, Drd. Ion**, *Ființa Bisericii și Sfintele Taine*, în. rev. Ortodoxia, Nr. 4., 1972.
- 8) **Bel Pr. Prof. Dr. Valer**, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană – Premise teologice*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.
- 9) **Idem**, *Biserică și Euharistie*, în rev. „S. T.”, nr. 3-4, anul XXXIV, 1982.
- 10) **Belu, I. Pof., Dumitru**, *Împărăția lui Dumnezeu și Biserica*, în rev. „S.T.”, Seria a II-a, an VIII, nr. 9-10, 1956.
- 11) **Idem**, *Ecleziologia ortodoxă și Ecumenismul creștin*, în „Ortodoxia”, XVII (1965), nr. 4.
- 12) **Bistrițeanul, P.S., Irineu**, *Sfântul Irineu de Lyon*, Edit. Cartimpex, Cluj-Napoca 1998.
- 13) **Bobrinskoy, Boris**, *L'Actions dynamique de l'Esprit Saint*, în *Parole et Pain*, nr. 38, Paris, (mai-iunie 1970).
- 14) **Idem**, *Taina Bisericii*, traducere Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2002.
- 15) **Bogdaproste, Drd. Gheorghe**, *Valoarea Vechiului Testament pentru creștini după Fericitul Augustin*, în rev. „S.T.”, an XXIII (1971), nr. 1-2.
- 16) **Bourgin Claude**, *Le Christ-Pretre selon l'Epître aux Hébreux*, în „Lumière et Vie”, mars, 1958.

- 17) **Braniște Pr. Prof. Ene**, *Cincizecimea în viața credincioșilor*, în rev. „M.B.”, XIV (1967), nr. 4-6.
- 18) **Idem**, *Viața lăuntrică a preotului. Importanța ei în pastorație și mijloacele pentru cultivarea ei*, în „B.O.R.”, 1956, nr. 1-2.
- 19) **Idem**, *Viața lăuntrică a preotului, cheia succesului în pastorație*, în „Buletinul Eparhiei Argeșului”, martie, 1974.
- 20) **Breck John**, *Puterea cuvântului în biserică dreptmăritoare*, trad. Monica Herghelegiu, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1999.
- 21) **Bria, Pr. Prof. Dr. Ioan**, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Ed. a II-a, Edit. I.B.M.al B.O.R., București, 1994.
- 22) **Idem**, *Tratat de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, Sibiu, 1996.
- 23) **Idem**, *Sfânta Scriptură și Tradiția*, în rev. „S.T.”, an XXII (1970), nr. 5-6.
- 24) **Idem**, *Preoție și Biserică*, în „Ortodoxia”, 1972, nr.4.
- 25) **Bulgacov, Serghei**, *Ortodoxia*, Edit. Paidea, traducere N. Grosu, București 1994, și ediția Paris, Felix Alcon, 1932.
- 26) **Buzescu, Pr. Prof. Nicolae**, *Lucrarea Duhului Sfânt în Sfintele Taine*, în „Ortodoxia”, an XXXI, nr. 3-4, 1979.
- 27) **Nicolae Cabasila**, *Despre viața în Hristos*, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989.
- 28) **Chitescu, Prof. Nicolae**, *Autoritate ierarhică și autoritate duhovnicească*, în „MMS”, nr. 3-4, 1957.
- 29) **Idem**, *Sobornicitatea Bisericii*, în „S.T.”, an VII(1955), nr. 3-4.
- 30) **Idem**, *Întrupare și răscumpărare*, în rev. „Ortodoxia”, nr. 4 (1956).
- 31) **Idem, Prof. Nicolae, Todoran, Isidor, Petreună, Pr. Ioan**, *Teologie dogmatică și simbolică*, Edit. I.B.M.al B.O.R., București 1958, și ed. a II-a, edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005.
- 32) **Coman, G., Pr. Prof. Dr. Ioan**, *Actualitatea gândirii patristice*, în „Studii Teologice”, Mitropolia Olteniei, an XXVII, nr.9-10/1975.
- 33) **Idem**, *Elemente de antropologie*, în “Studii Teologice”, an XX, nr.3/1968.
- 34) **Coman, Pr. Dr., Vasile**, *Liturghia este jertfa nesângeroasă a Mântuitorului*, în rev. „M. A.”, nr. 6-8/1964.

- 35) **Costache, Pr. Dr. Doru**, *Părintele Dumitru Stăniloae și rațiunea eclesial-colocvială a existenței*, în rev. „S. T.”, nr. 3-4, /2001.
- 36) **Crainic, Nichifor**, *Sfințenia împlinirea infinită a umanului*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.
- 37) **David, Pr. Prof. Petre I.**, *Aspecte noi în legătură cu „intercomuniunea”*, în rev. „O.”, Nr. 3/1967.
- 38) **Danielou, Jean**, *Biserica începuturilor. De la origini până la sfârșitul secolului al II-lea*, București, ed. Universității din București 2006.
- 39) **Deseille, Pr. Placide**, *Nostalgia Ortodoxiei*, traducere de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, București 1995.
- 40) **Dinesen, Palle**, *Die Epiklese im Rahmen altkirchlicher Liturgien*, Eine Studie über die eucharistische Epiklese, *Studia Theologica* 16 (1962).
- 41) *Dictionnaire de Théologie Catholique*, T. V, 2-ème part, Librairie Letousey et Ané, Paris, 1924.
- 42) **Dilenschneider, Clement**, *Le dynamisme de nos sacraments*, Paris, 1964.
- 43) **Evdochimov, Paul**, *Ortodoxia*, traducere Dr. Irineu Ioan Popa, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1996.
- 44) **Idem**, *L'Esprit Saint dans la Tradition orthodoxe*, Paris, Les Editions du Cerf, 1969.
- 45) **Idem**, *Sfântul Duh în tradiția ortodoxă*, traducere și note de Pr. Prof. Vasile Răducă, Anastasia, București, 2004.
- 46) **Idem**, *La nouveauté de l'Esprit, études despiritualité*, Maine et Loire, 1977.
- 47) **Idem**, *Rugul Aprins*, trad. de Diac. Prof. Teodor Damșa, Timisoara, 1994.
- 48) **Felmy, Christian, Karl**, *Dogmatica experienței ecleziiale*, traducere Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu 1999.
- 49) **Floca, Arhid. Prof. Dr. N. Ioan**, *Sobornicitatea (sinodalitatea, universalitatea sau catolicitatea, ecumenicitatea) Bisericii*, în rev. „O.”, nr. 3, 1982.
- 50) **Idem**, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, Sibiu, 1990.

- 51) **Florovski, George**, *Biblia, Biserica, Tradiția: O perspectivă Ortodoxă*, Traducere din engleză de Radu Teodorescu, Edit. Reîntregirea, Alba-Iulia 2006.
- 52) **Ganea, Pr. Ioasaf**, *Taina Sfintei Euharistii, mijloc de mântuire*, Rev. „M.M.S.”, nr. 5/1988.
- 53) **Galeriu, Părintele**, *Jertfă și Răscumpărare*, Editura Harisma, București, 1991.
- 54) **Idem**, *Preoția ca slujire a cuvântului*, în „Ortodoxia”, 2/1979.
- 55) **Idem**, *Slujirea preoțească după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, în „Studii Teologice”, n.1-2/ 1977.
- 56) **Idem**, *Cunoașterea lui Hristos în Duhul Sfânt*, în rev. „S.T.”, nr.9-10/1983.
- 57) **Gheorghe, Pr. Constantin**, *Harismele după epistolele Sfântului Apostol Pavel*, în Rev. „S. T.”, nr. 1-2, 1973.
- 58) **Gorianov, Irina**, *Viața, învățăturile și profețiile Sfântului Serafim de Sarov*, traducere de Arhim. Paulin Lecca, Editura Schitul Sfântul Serafim de Sarov, Galați 1999.
- 59) **Homiakov S. Alexei**, *Încercare de expunere catehetică a învățaturii despre Biserică*; trad. de Prof. N. Chițescu în rev. „M.M.S.”, an XXXVI (1960).
- 60) **Irineu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei**, *Catehismul creștinului ortodox*, Edit. I.B.M.al B.O.R., București, 1942.
- 61) **Justinian, P.F., Moiescu**, *Apostolat social*, vol. VIII, Edit. I.B.M.al B.O.R., București, 1966.
- 62) **Idem**, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, lucrare îngrijită de: Liliana Comănescu, Episcopia Argeșului și Muscelului, Edit. Anastasia, București, 2002.
- 63) **Kamal, Drd. Farahat**, *Arhieria Mântuitorului Hristos și preoția sacramentală*, în rev. „S.T.”, nr. 5, (1987).
- 64) **Karamiris, Ioannis**, *Ορθοδοξοσ Εκκλησιολογία*, Atena, 1973.
- 65) **Khomiakoff, A. S.**, *L'Eglise Latine et le Protestantisme*, Lausanne-Vevay, 1872.

- 66) **Lossky, Vladimir**, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere Pr. V. Răducă Editura Anastasia, 1994.
- 67) **Metallinos, D. Gheorghios**, *Parohia - Hristos în mijlocul nostru*, trad. pr. prof. dr. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004.
- 68) **Meyendorf, John**, *Teologia Bizantină*, traducere de Pr. Conf. Dr. Alexandru I. Stan, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1996.
- 69) **Micle, Pr. Drd. Ierom. Veniamin**, *Cuvântul lui Dumnezeu și Sfintele Taine în Biserica ortodoxă*, în rev. „O.”, an XXIV, nr. 4, (1972).
- 70) **Milaș, Dr. Nicodim**, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, trad. de Uroș Kovincici și Dr. Nicolae Popovici, vol. I, part. 1, Arad, 1930.
- 71) **Mihălțan, Pr. Ioan**, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească* (teză de doctorat), în rev. „M. A.”, XXIX (1984), nr. 11-12, și Ediția reeditată de Editura Episcopiei Oradea, 1993.
- 72) **Mihălcescu, Pr. Ioan**, *Dogmatica iubirii colecția Clasici ai teologiei românești*, București, 1998.
- 73) **Mihoc, Pr. Vasile**, *Preoția după Noul Testament*, în rev. „M. M.S.”, nr. 5-6, 1974.
- 74) **Mihoc, Pr. Constantin**, *Sfântul Atanasie cel Mare despre întruparea Logosului*, în rev. „S.T.”, nr. 5-6, (1989).
- 75) **Mircea, Pr. Ioan**, *Preoția harică și preoția obștească*, în rev. „O.”, an XXXI (1979), nr. 2.
- 76) **Idem**, *Biserica și lucrarea ei după Noul Testament*, în rev. „O.”, An. XXXIV, nr. 3, 1982.
- 77) **Idem**, *Învățătura despre Biserică în evanghelie priviă interconfesional*, în rev. „O.”, an VII, nr.1, (1955).
- 78) **Idem**, *Cei 70 de ucenici ai Mântuitorului și problema ierarhiei bisericești*, în „S.T.”, an XX, nr. 9-10, 1968.
- 79) **Mladin, Arhim. Prof., Nicolae**, *Pe calea unității Bisericii lui Hristos*, în rev. „O.”, an XV(1963), nr. 3-4.

- 80) **Mladin, Mitropolit Dr. NICOLAE, Prof. Diac. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Prof. Diac. Dr. Ioan Zagrean** , *Teologia morala ortodoxa* , vol. al II- lea, București, 1980.
- 81) **Murariu, Arh., Dosoftei**, „*Despre Dumnezeuiescul Har*”, Edit. Episcopiei Romanului, 1996.
- 82) **Idem**, *Despre unirea euharistică*, în rev. „MMS”, nr.1-2/1997.
- 83) **Neaga, Pr. Prof. Dr., Nicolae**, *Facere, text și scurte note explicative*, Sibiu, 1945.
- 84) **Idem**, *Hristos în Vechiul Testament*, Editura Arhidiecezană, Sibiu, 1944.
- 85) **Nifon , I.P.S. Mihăiță**, *Ortodoxie și ecumenism*, Editura ASA, București 2000.
- 86) **Nellas, Panyotis**, *Omul animal îndumnezeit*, traducere Pr. Ioan Ică I. jr., Editura Deisis, Sibiu 1994.
- 87) **Noica, Constantin**, *Modelul cultural european*, Editura Humanitas, Sibiu, 1993.
- 88) **Padovese, Luigi**, *Introducere în teologia patristică*, Blaj, Buna Vestire, 2003.
- 89) **Petraru, Pr. Prof. Dr. Gheorghe**, *Aspecte misionare în scrierile creștine de început*, în „Dialog Teologic” nr. 5, 1999.
- 90) **Plămădeală, I.P.S. Antonie**, Episcop vicar patriarhal, *Cuvinte la zile mari*, Sibiu, 1989.
- 91) **Idem**, *Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiție și în teologia contemporană*, Teză de Doctorat, în rev. „S. T.”, an XXIV(1972), nr.5-8.
- 92) **Pogan, Pr. Dorel**, *Constituția teandrică a Bisericii*, teză de doctorat, în rev. „O.”, Nr. 2, 1987.
- 93) **Idem**, *Semnificația ecclesiologică a Sfintei Euharistii*, în rev. „S.T.”, an XXV(1973), nr. 7-8.
- 94) **Popescu, Pr. Prof., Dumitru**, *Ortodoxie și contmporanietate*, Editura Diogen, 1996.

- 95) **Idem**, *Ecclesiologia romano-catolică după documentele celui de-al doilea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în teologia contemporană*, teză de Doctorat, în rev. „O.”, an XXIV (1972), nr.3.
- 96) **Idem**, *Teologie și cultură*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1993.
- 97) **Idem**, *Criza culturii*, în „Almanah Bisericesc”, Editat de Arhiepiscopia Bucureștilor, 1999.
- 98) **Idem**, *Iisus Hristos Pantocrator*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 2005.
- 99) **Idem**, *Hristos-Biserica-Societate*, Edit. I.B.M.al B.O.R., București, 1998.
- 100) **Popescu, Pr. Prof., DUMITRU, Ică, Pr. Prof. Dr. Ioan**, *Biserica Ortodoxă Română și integrarea europeană*, în vol. Biserica în Misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar, Edit. IBM al BOR, București, 2005.
- 101) **Popescu, Pr. Asist. Ghe.**, *La izvoarele apostolatului social*, în rev. „B.O.R.”, nr.1-2, 1973.
- 102) **Popescu, Pr. Prof., M. Teodor**, *Vitalitatea Bisericii ortodoxe*, în rev.„O.”, București, 1942.
- 103) **Idem**, *Colaboratorii preotului*, în “B.O.R.”, 73, 1955, nr. 7.
- 104) **Idem**, *Evanghelia, cartea preotului*, în “Glasul Bisericii”, XVI, 1957.
- 105) **Pufu, Pr. Gheorghe**, *Harismele în viața Bisericii primare*, în rev. „G.B.”, LV, nr. 1-4, 1999.
- 106) **Radu, Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomunității*, teza de doctorat, în rev.„O.”, an XXX, 1979, nr. 1-2.
- 107) **Idem**, *Îndrumări misionare*, (Ediție colectivă) Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1986.
- 108) **Idem**, *Învățătura ortodoxă și catolică despre Biserică*, în rev.„O.”, an VI, 1954, nr. 4.
- 109) **Idem**, *Taina preoției*, în rev.„O.”, an XXXI, 1979, nr. 4.
- 110) **Idem**, *Sfintele Taine ale Bisericii după Tradiția apostolică, din punct de vedere ortodox*, în rev. „B.O.R.”, nr. 11-12, 1980.
- 111) **Idem**, *Inreptarea și îndumnezeirea omului în Iisus Hristos*, în rev.„O.”, an XXXIX, 1989, nr. 2.

- 112) **Idem**, *Păstrarea dreptei credințe condiție a dobândirii mântuirii*, în rev. „B. O. R.”, nr. 1-2, 1983.
- 113) **Idem**, *Preotul ca săvârșitor al tainei spovedaniei și puterea lui de a dezlega păcatele*, în rev. „B. O. R.”, 1982, nr. 9-10.
- 114) **Idem**, *Iisus Hristos ca Arhiereu*, în “Îndrumări misionare”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.
- 115) **Idem**, *Conferința teologică interconfesională de la Institutul teologic Universitar din București*, în “Biserica Ortodoxă Română”, XCIII, 1975, nr. 1-2.
- 116) **Rahner, Karl**, *The Trinity*, Burns & Oates Press, London, 1986.
- 117) **Rezuș, Pr. Petru, Ciurea, Pr., Ioan și Gafton, Pr. L.**, *Biserica în planul lui Dumnezeu*, în rev. „O.”, an XV (1963), nr. 3-4.
- 118) **Rezuș, Pr. Prof., Petru**, *Principiile ortodoxe ale propovăduirii*, în “Mitropolia Olteniei”, XXI, 1969, nr. 1-2.
- 119) **Sava, Diacon, Marin**, *Preoția lui Hristos - Izvorul și puterea preoției sacramentale*, în rev. „S.T.”, XLI (1989), nr. 5-6.
- 120) **Sava, Dr. Gheorghe**, *Moartea și învierea lui Hristos, temeuri ale dreptei credințe*, în rev. „O.”, nr. 2, (1988).
- 121) **Schillebeeck, Edward H.**, *Hristos – Taina întâlnirii noastre cu Dumnezeu*, în „Ortodoxia”, XVIII (1966), nr. 1.
- 122) **Slevoacă, Pr. Prof. Dr. Ștefan**, *Preoția de hirotonie și preoția credincioșilor*, în rev. „O.”, nr. 2/1979.
- 123) **Stan, Pr. Conf. Dr. I., Alexandru**, *Preoția în Ortodoxie*, în “O.”, an XL, nr. 1, 1988.
- 124) **Stan, Pr. Liviu**, *Mirenii în Biserică*, Sibiu 1939.
- 125) **Idem**, *Elementul lalic în Biserica Ortodoxă*, în rev. „M.M.S.” (1962), nr. 1-2.
- 126) **Idem**, *Succesiunea apostolică*, în rev. „S.T.”, an VII (1955), nr. 5-6.
- 127) **Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru**, *Teologia dogmatică*, vol I-III, Edit. I.B.M. al B.O.R., București 1978, și ed. a II-a, 1997.
- 128) **Idem**, *Ascetica și mistica*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 2002.

- 129) **Idem**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, vol. I, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova 1987, și ed. a II-a, Cristal, București, 1995.
- 130) **Idem**, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Edit. Deisis, Sibiu, 1991.
- 131) **Idem**, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993.
- 132) **Idem**, *Iisus Hristos sau Restaurarea Omului*, Ed. a II-a, Editura Omniscop, Craiova, 1993.
- 133) **Idem**, *Studii de teologie dogmatică*, Editura Mitropoliei Olteniei, 1991.
- 134) **Idem**, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 2004.
- 135) **Idem**, *Sinteză eclesiologică*, în rev. „S.T.”, an VII, 1955, nr. 5-6.
- 136) **Idem**, *Ființa Tainelor în cele trei confesiuni*, în “O.”, an VIII, 1956, nr. 1.
- 137) **Idem**, *Comunitate prin iubire*, în rev. „O.”, nr. 1., 1963.
- 138) **Idem**, *Transparența Bisericii în viața sacramentală*, în rev. „O.”, an XXII, nr. 4., 1970.
- 139) **Idem**, *Chipul lui Hristos în Biserica Răsăriteană : Iisus Hristos, darul și Cuvântul suprem al lui Dumnezeu*, în rev. „O.”, an XXV, Nr. 1, 1973.
- 140) **Idem**, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în rev. „S.T.”, nr. 3-4, 1981.
- 141) **Idem**, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în „S.T.”, an XVIII, 1966, nr. 9-10.
- 142) **Idem**, *Teologia Euharistiei*, în rev. „O.”, an XXI (1969), nr. 3.
- 143) **Idem**, *Criteriile prezenței Sfântului Duh*, în rev. „S. T.”, an XIX, nr. 3-4, 1976.
- 144) **Idem**, *Dumnezeiasca Euharistie în cele trei confesiuni*, în rev.„O.”, an V, nr.1, 1953.
- 145) **Idem**, *În problema intercomuniunii*, în rev. „O.”, an XXIII, 1971, nr. 4.
- 146) **Idem**, *Dumnezeu este lumină*, în rev. „O.”, nr. 1, 1974.
- 147) **Idem**, *Purcederea Sfântului Duh de la Tatăl și relația Lui cu Fiul ca temei al îndumnezeirii și înfierii noastre*, în rev. „O.”, an XXXI, nr. 2, 1979.
- 148) **Idem**, *Sfințenia în Ortodoxie*, în rev. „O.”, nr. 1, 1980.

- 149) **Idem**, *Biserica în sensul de lăcaș și de largă comuniune în Hristos*, în rev. „O.”, an XXXIV, 1982, nr. 3.
- 150) **Idem**, *Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei*, în rev. „S. T.”, an XXII, nr. 3-4, 1970.
- 151) **Idem**, *Iisus Hristos, Arhiereu în veac*, în rev. „O.”, an XXXI, nr. 2, 1979.
- 152) **Idem**, *Legătura dintre Euharistie și iubirea creștină*, în “S.T.”, XVII, 1965, nr. 1-2.
- 153) **Stoica, Pr. Lect., Ion**, *Preoția în lumina teologiei catolice, protestante și ortodoxe*, teză de doctorat, București, 2003.
- 154) **Idem**, *Preoția, Hirotonia și succesiunea apostolică în lumina teologiei ortodoxe*, Edit. Macarie, Târgoviște, 2005.
- 155) **Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit**, *Preoția creștină*, în rev. „M. O.”, XXV (1973), nr. 9-10.
- 156) **Idem**, *Candela vocației preoțești*, în “Umblați neâncetat în Adevăr”, Edit. Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 2004.
- 157) **Todoran, Pr., Isidor**, *Apostolicitatea Bisericii*, în rev. „M.A.”, an VII (1962), nr. 3-6.
- 158) **Turcu, Pr. Mag. Ioan**, *Sfintele Taine și faptele bune în mântuire, Principialități de ființă, de funcție și de raport*, în rev. Rev. „S.T.”, nr. 5-6, 1999.
- 159) **Țuțea, Petre**, *Între Dumnezeu și neamul meu*, Edit. Artă Grafică, București, 1992.
- 160) **Verzan, Pr. Dr., Sabin**, *Preoția ierarhică sacramentală la sfârșitul epocii apostolice. Preoții (presbiterii)*, în “Ortodoxia”, an. LXIII, nr. 2, aprilie-iunie, București, 1991.
- 161) **Idem**, *Epistola întâi către Timotei. Introducere, traducere și comentariu*, teza de doctorat, extras, Edit. I.B.M. al B.O.R., București, 1990.
- 162) **Vintilescu, Pr. Petre**, *Liturghierul explicat*, Edit. IBM. al BOR., București.
- 163) **Idem**, *Funcția ecclesiologică sau comunitară a Liturghiei*, în rev. „BOR”, an LXIV(1946), nr. 1-2.

- 164) **Idem**, *Preotul în oficiul sau de liturghisitor*, în rev. "B.O.R.", an 1929, nr. 6.
- 165) **Idem**, *Preotul în fata chemării sale de pastor al sufletelor*, Bucuresti, 1934.
- 166) **Yannaras, Christos**, *Abecedar al credinței*, traducere Pr. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 1996.
- 167) **Zizoulas, Yoannis**, *Ființa Eclesială*, traducere Aurel Noe, Editura Bizantină, București 1996, și, edit. Labor et Fides, Geneve, Paris, 1981.